

**МІНІСТЕРСТВО ТРАНСПОРТУ ТА ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. ЛАЗАРЯНА**

РАДА З ГУМАНІТАРНОГО ВИХОВАННЯ

ВІСНИК КУРАТОРА

№ 34

(листопад 2007)

**ДНІПРОПЕТРОВСЬК
2007**

Укладач: Дешко Л. К.

УДК 378

Редактор: Лагдан С. П.

Комп'ютерний набір: Море Т. Т.

Вісник куратора № 34 (листопад 2007 р.)

Рекомендовано до друку радою з гуманітарного
виховання 22 листопада 2007 року

Зміст:

1. Спілкування куратора зі студентами: Стилї керівництва групою (*Керівник «Школи куратора», доц. каф. філософії та соціології Дешко Л. К.*)
2. Літературні уподобання студентської молоді (за результатами соціологічного опитування) (*Керівник соціологічної групи доц. Пономаренко І. Ю., члени групи – доц. Дешко Л. К.; студенти 635 групи Павленко З., Борисова Ю.*)
3. Навчання і робота – міф чи реальність? (*Керівник соціологічної групи доц. Пономаренко І. Ю., члени групи – студенти 645 групи Байлюк Ю. В., Лециньська А. Л., Попсуєва О. В., Басара А. В.*)

1. Спілкування куратора зі студентами: Стилі керівництва групою

Спілкування є важливою духовною потребою особистості як суспільної істоти. Потреба людини у спілкуванні зумовлена суспільним способом її буття і необхідністю взаємодії у процесі діяльності. Нерозривний зв'язок із діяльністю є особливістю спілкування.

Студентська група – не просто сукупність людей, що спільно займаються навчальною діяльністю. Вона об'єднана не тільки навчанням, але й суспільно значущими цілями, інтересами і перебуває під єдиним керівництвом викладача-куратора. Ступінь згуртованості, зрілості та організованості колективу групи залежить від багатьох факторів. Серед них важливе місце посідають усвідомлення її членами потреби у спілкуванні, сила і різноманітність очікувань у міжособистісних відносинах керівника академгрупи і студентів.

Для успішного управління студентською групою необхідно знати механізми педагогічного і психологічного впливу на колектив, оптимально обирати стилі і методи керівництва ним, визначати певні моделі поведінки і спілкування, засоби впливу на відносини в групі. Спілкування між керівником академгрупи і студентами є рольовим спілкуванням між носіями певних соціальних ролей (тобто між «учителем» та «учнем»). У цьому спілкуванні людина має утримуватися від проявів спонтанності своєї поведінки, оскільки ті чи інші кроки, дії диктує людині роль, яку вона виконує. У процесі такого спілкування людина сприймається вже не тільки як індивідуальність, а як деяка соціальна одиниця, що виконує визначені функції.

Різновидом рольового спілкування є педагогічне спілкування, тобто спілкування між викладачем-куратором і студентом, які займають соціальні позиції співпідпорядкування та відносної залежності відповідно до виконуваних соціальних ролей; це спілкування спрямоване на оптимізацію процесу керівництва й вирішення проблем спільної діяльності в колективі.

Основними функціями такого спілкування є:

- вироблення розпорядчої інформації (розпорядження, накази, вказівки, рекомендації, інше);
- одержання зворотної (контрольної) інформації про хід і підсумки реалізації розпорядчої інформації;
- вироблення оцінювальної інформації про підсумки реалізації завдань.

Перша функція в педагогічному спілкуванні наявна завжди, вона є головною і визначальною. Друга й третя функції можуть і не виявлятися в тому чи іншому конкретному випадку керівництва.

Під педагогічним спілкуванням, звичайно, розуміють професійне спілкування учителя з учнем, викладача зі студентом на уроці і поза ним (у процесі навчання і виховання), що має визначені педагогічні функції і спрямоване (якщо воно повноцінне й оптимальне) на створення сприятливого настрою в класі, у групі, а також на іншого роду психологічну оптимізацію будь-якої

діяльності і відносин між педагогом і вихованцями. Одним із критеріїв продуктивного педагогічного спілкування є формування сприятливого психологічного клімату, визначених міжособистісних відносин у навчальній групі.

Міжособистісні відносини в групі повинні формуватись педагогом-куратором цілеспрямовано. При цьому на визначених вищих стадіях основним джерелом повинен стати саморозвиток колективу. Але на початкових етапах центральне місце у формуванні високого рівня міжособистісних відносин належить педагогу – тобто керівнику академгрупи.

Педагогічне спілкування – це особливе спілкування, специфіка якого обумовлена різними соціально-рольовими і функціональними позиціями суб'єктів цього спілкування. Куратор у процесі педагогічного спілкування здійснює (у прямій чи непрямій формі) свої соціально-рольові та функціональні обов'язки щодо керівництва процесом навчання і виховання. Від того, які переважають стильові особливості цього спілкування і керівництва, в істотній мірі залежить і ефективність процесів навчання та виховання, особливості розвитку особистості та формування міжособистісних відносин у навчальній групі.

Після першого експериментального психологічного дослідження стилів керівництва, яке було проведено в 1938 р., була запроваджена і широко тепер розповсюджена класифікація стилів керівництва (авторитарний, чи адміністративний, демократичний і ліберальний, або попускальний, потуральний).

Усі викладачі істотно відрізняються один від одного за стилями керівництва, дотримуючись у своїй роботі зі студентами хто авторитарного, хто демократичного, а хто попускального стилю.

При авторитарному стилі характерна для нього загальна тенденція на суворе керування і всеосяжний контроль виражається в тім, що викладач значно частіше, ніж інші, вдається до наказового тону, робить різкі зауваження. Характерною є наявність нетактовних зауважень на адресу одних студентів і неаргументованих вихвалянь інших. Авторитарний викладач визначає не тільки загальні цілі діяльності і завдання, але і вказує способи виконання його, встановлюючи, хто і як повинен їх здійснювати. Завдання і способи їх виконання даються поетапно. Такий підхід знижує мотивацію будь-якої діяльності, тому що жоден учасник не знає точно кінцевої мети діяльності, для чого виконується даний етап і що чекає попереду. Крім того, у соціально-перцептивному плані й у плані міжособистісних установок орієнтація на позитивну регламентацію діяльності та поетапний контроль свідчать про невіру викладача в самостійність і відповідальність своїх вихованців, принаймні, про наявність у нього уявлень про низький рівень розвитку цих якостей у студентів. Ініціатива авторитарним викладачем-куратором припиняється і розглядається як небажане самовілля. Така поведінка авторитарного керівника може бути обґрунтована наявними в нього уявленнями про те, що ініціатива підриває його авторитет і віру в його компетентність. Авторитарний куратор оці-

нює успіхи своїх вихованців суб'єктивно, адресуючи докори (похвалу) виконавцю як особистості.

При демократичному ж стилі оцінюють факти, а не особистість. Але головною особливістю демократичного стилю є те, що група бере активну участь в обговоренні всього ходу майбутньої роботи і її організації. У результаті в членів групи розвивається впевненість у собі та стимулюється самоврядування. При цьому стилі в групі підвищується товарицькість і довіра у взаєминах.

Головною особливістю попускарського стилю керівництва є, власне кажучи, самоусунення керівника академгрупи від відповідальності за те, що відбувається у студентському середовищі.

Практика показує, що найгіршим стилем виявляється попускарський. При ньому виконується погано будь-яка робота. Відзначається низьке задоволення відносинами в такій групі, робота швидше нагадує безвідповідальну гру. При авторитарному стилі стає очевидним прояв ворожості у взаєминах студентів на тлі покірності і навіть запобігання перед керівником групи.

Найбільш ефективним виявляється демократичний стиль. Для студентів групи тут були характерні інтерес до будь-якої роботи, позитивна внутрішня мотивація діяльності. Значно підвищується якість та оригінальність виконання завдань. Більш високими виявляються і групова згуртованість, почуття гордості за спільні успіхи, взаємодопомога і щирість у взаєминах. Перевага демократичного стилю в педагогічному спілкуванні була доведена в різних вікових студентських групах, починаючи від молодших курсів і закінчуючи випускниками. Життя показує, що найбільш різке і швидке зниження інтересу до навчального закладу, до навчання відбувається в першому семестрі саме в тих першокурсників, які потрапили до авторитарних викладачів. Таким чином, не стільки труднощі вузівського життя і навчального процесу впливають на зниження інтересу до навчання, скільки особливості спілкування викладачів-педагогів із вихованцями.

Справедливості ради необхідно відзначити (це й сучасна соціальна психологія стверджує), що існують і такі обставини, коли найбільш продуктивним та адекватним може виявитися все-таки авторитарний стиль. Однак для ситуацій звичайного спілкування, тим паче педагогічного, це швидше виняток, ніж правило.

Література

1. Александрова М. Д. Очерки психологии старения. – М., 2005.
2. Аллахвердов В. М. Опыт теоретической психологии. – СПб, 1993.
3. Андреева Г. М. Социальная психология. – М., 1996.
4. Безносков С. П. Теоретические основы изучения профессиональной деформации личности. – СПб, 1995.
5. Бодалев А. А. Межличностное восприятие и понимание: Личность и общество. – М., 1983.
6. Основы психологии общения. – К., 1996.

7. Психология общения. – К., 1990.
8. Савельева В. С. Психология управления. – К., 2005.
9. Человек как предмет познания. – Л., 1987.

Керівник «Школи куратора»,
доц. каф. філософії та соціології
Дешко Л. К.

2. Літературні уподобання студентської молоді (за результатами соціологічного опитування)

У березні 2007 року в ДІТі було проведено соціологічне дослідження, що мало на меті вивчення літературних уподобань молоді. Засобом збору необхідної інформації при його проведенні було анкетування студентів. У розробленій нами анкеті сформульовано 9 питань, що мали допомогти вирішити завдання дослідження.

Для складання програми, формулювання мети, завдань, визначення предмета, об'єкта дослідження нами було вивчено кілька літературних джерел.

Зокрема, у книзі В. Г. Городяненко «Соціологічний практикум» наведено методику проведення різних типів соціологічних досліджень, надано рекомендації для їх коректного оформлення. Винятково корисною для нас була інформація про анкетування (письмове заочне опитування переважно закритого типу). Тут акцентовано увагу на його головних особливостях: швидкий тип опитування, порівняна дешевизна, висока достовірність, анонімність. Автор наводить правила формулювання анкетних запитань, надає класифікацію останніх, рекомендації щодо послідовності їх розміщення в анкеті.

В. Т. Лісовський — автор видання «Радянське студентство: Соціологічні нариси» – обговорює особливості студентського середовища 80-х рр. Він подає перелік актуальних проблем, дослідження яких являє собою особливий інтерес. Тут також наводяться статистичні дані деяких попередніх досліджень.

Досить детальна інформація щодо складання програми соціологічного дослідження надана у підручнику В. П. Андрущенко «Соціологія». Зокрема тут обґрунтовуються її основні функції (методологічна, методична, організаційна). Автор також надає цінні практичні поради, що допомагають чітко та конкретно сформулювати мету дослідження, вирішити його основні завдання.

Не останнє місце у переліку розглянутих автором тем займає соціологія молоді. Для нас цей розділ був особливо цікавим, адже саме молодь є об'єктом нашого дослідження (хоча у його рамки входить лише та її частина,

що має студентський статус). При висвітленні даного питання акцентовано увагу на проблемі беззмістовності проведення дозвілля молоддю, бездуховності останньої. Зацікавленість літературою є однією з форм проведення дозвілля та одночасної самоосвіти. Отже, досліджувана нами проблема також належить до розділу соціології молоді.

Мета дослідження:

Метою цього соціологічного дослідження є виявлення читацьких смаків студентів нашого університету.

Завдання дослідження:

З'ясування літературних уподобань студентів ДНУ шляхом збору як найбільшої кількості інформації за допомогою анкетування.

Об'єктом дослідження стали студенти I, II, III, IV, V курсів факультетів ПЦБ, Е, УПП, ОБЗ, МТ, ЕМТ. Вік опитаних осіб коливається у межах 17-24 років.

Предмет дослідження:

Літературні уподобання сучасних студентів, виявлення кола їх інтересів.

Гіпотеза:

Ми вважали, що серед сучасних студентів зацікавленість друкованими виданнями обумовлена передусім необхідністю отримання інформації стосовно навчального процесу. Підвищену цікавість проявляють вони до всесвітньої мережі Інтернет як джерела інформації.

Порівняно високу популярність мають видання російською мовою.

Оскільки дослідження проводилося у студентському середовищі, то середньомісячні витрати на друковані видання мають коліватися у межах 0-20 грн.

На нашу думку, щодо художньої літератури серед молоді найбільшу популярність мають детективи, любовні романи, фантастика.

Слід також звернути увагу на відносно високу забезпеченість бібліотек та книжкових магазинів саме гуманітарною літературою та нестачу технічних видань.

Ми гадали, що у досліджуваному середовищі з-поміж періодичних видань найбільш популярні молодіжні, економічні, професійні газети та журнали.

Сучасна вітчизняна художня література не буде названа як популярна серед молоді.

Ми припускали, що інтереси до езотеричних видань розподіляться досить рівномірно.

При проведенні даного соціологічного дослідження генеральна сукупність (множина об'єктів, що є предметом вивчення у межах, окреслених програмою) складає 3821 особу. Сюди входять студенти I-V курсів факультетів: «Промислове та цивільне будівництво» (419), «Економіка та менеджмент на транспорті» (555), «Електрифікація залізниць» (870), «Організація будівниц-

тва залізниць» (611), «Управління процесами перевезень» (1078), «Мости та тунелі» (288).

Вибіркова сукупність становить 197 чоловік. За факультетами респонденти розподіляються так: ЕМТ – 6 чоловік, ПЦБ – 20 чоловік, ОБЗ – 15 чоловік, УПП – 32 чоловік, Е – 109 чоловік, МТ – 15 чоловік.

Вибіркова сукупність становить 5,2 % від генеральної. Тому можна говорити про посередню репрезентативність (здатність вибіркової сукупності відображати параметри генеральної сукупності) отриманих даних.

Розроблена нами анкета містить питання, що направлені на отримання інформації про:

- основні джерела інформування студентів у навчальному процесі;
- ступінь задоволення потреб студентів навчальними посібниками;
- розподіл інтересів молоді за різними жанрами художньої літератури;
- економічну активність студентів як споживачів на ринку книги;
- розподіл популярності різного роду періодичних видань у студентському середовищі.

Для інтенсифікації процесу опитування ми намагалися уникати відкритих питань в анкеті, їх кількість зведена до мінімуму. Окрім того, використані закриті та напівзакриті питання.

Аналіз отриманих даних:

На перше поставлене нами в анкеті запитання відповіді респондентів розподілилися наступним чином:

Таблиця 1

Питання 1. У пошуках інформації Ви звертаєтесь до:

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
а) бібліотеки	53,4
б) мережі Інтернет	38,6
в) книжкового магазину	5,7
г) власний варіант відповіді:	
1) друзі	1,5
2) телевізор	0,4
3) книжковий клуб сімейного дозвілля	0,4

Як бачимо, для переважної більшості студентів основним джерелом інформації є саме бібліотека. Друге місце у «рейтингу популярності» займають ресурси всесвітньої мережі Інтернет. Отже, можна зробити висновок, що цей наслідок НТР є не останнім серед засобів впливу на умонастрої людства, у тому числі й молоді. Та факт про підвищений попит на ресурси бібліотек, на нашу думку, повинен акцентувати увагу державної влади на їх своєчасному обслуговуванні та фінансуванні.

Привертає увагу також порівняно низький попит на ресурси книжкових магазинів. На нашу думку, це спричинено особливостями розподілу класів у

суспільному середовищі України. Ми маємо на увазі досить малий відсоток середнього класу і надміру великий бідного. Отже, мала популярність книжкових магазинів обумовлена високою вартістю друкованих видань та низькою купівельною спроможністю молоді.

Ми вважаємо, що перші два пункти, наведені як власні варіанти відповідей, мають досить низьку достовірність. До отриманої із цих джерел інформації слід ставитися скептично.

Результати відповідей на друге питання наведені у наступній таблиці:

Таблиця 2

Питання 2. Виданням, надрукованим якою мовою, Ви надаєте перевагу?

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
російською мовою	55,2
українською мовою	44,8

Ці дані свідчать про те, що українська мова стала більш популярною у студентському середовищі, аніж у попередні роки. У той же час результати дослідження вказують, що російська мова теж актуальна серед студентства, і сучасні рухи у державі за проголошення російської мови другою державною мають реальну соціальну основу.

На наступне запитання відповіді розподілилися так:

Таблиця 3

Питання 3. Розміри Ваших щомісячних витрат на купівлю друкованих видань складають:

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
0-20 грн.	69,4
20-40 грн.	22,1
40-75 грн.	7
більше 75 грн.	1,5

Судячи із цих даних, лише 1,5 % опитаних людей мають змогу виділяти зі свого місячного бюджету суму більшу за 75 грн. для купівлі друкованих видань. Основна частина респондентів (69,4 %) задовольняються витратами на ці товари у межах 0-20 грн. В інших двох варіантах відповідей також простежується тенденція: кількість покупців зменшується при збільшенні суми.

Ми гадаємо, що такий розподіл відповідей ще раз підтверджує висловлену нами думку про низьку купівельну спроможність населення України.

Досить цікавими є наступні статистичні дані:

Таблиця 4

Питання 4. Художня література якого жанру імпонує Вам найбільше?

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
детективи	21
історичні романи	17,3

фантастика	16,9
пригодницькі романи	14,1
філософські та психологічні твори	11,8
любовні романи	10,5
публіцистика	5,8
власний варіант відповіді:	
• казки	0,65
• трилери	0,65
• жодні	0,65
• інше	0,65

Перше місце за популярністю займають художні твори, що належать до детективного жанру (21 %).

Ми гадаємо, що позитивним показником є порівняно висока зацікавленість студентства історією, тобто історичними романами (17,3 % від загальної кількості опитаних). Як відомо, якщо не знаєш минулого, тобі закрита дорога в майбутнє. А молодь – наше майбутнє.

До «трійки лідерів» також належить фантастична тематика у літературі (16,9 %). Пригодницьким романам надають перевагу 14,1 % опитаних. Досить високий рівень популярності, як не дивно, серед молоді мають філософські та психологічні твори (11,8 %). Ми вважаємо, що цей факт заперечує версію про бездуховність сучасної молоді, висловлену В. П. Андрущенком у підручнику «Соціологія».

Любовні романи читають 10,5 % респондентів, а публіцистику – 5,8 %.

Дуже прикро, що 0,65 % опитаних не читають художню літературу взагалі.

Наочно «розподіл симпатій» можна зобразити наступним чином: детективи; історичні романи; фантастика; пригодницькі романи; філософські та психологічні твори; любовні романи; публіцистика; казки; трилери; «жодні»; «інше».

На питання № 5 відповіді розподілилися таким чином:

Таблиця 5

Питання 5. Чи задовольняє Вас теперішній асортимент наукової літератури у книжкових магазинах?

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
так, задовольняє, я завжди можу купити необхідну мені книгу наукового змісту	32,8
задовольняє, але хотілося б кращого	28,8
я не відчуваю необхідності у ній	27,3
ні, не задовольняє	11,1

Нас дуже здивувало, що значна частина студентів (27,3 %) обрали варіант «я не відчуваю необхідності у ній». Те, що ці студенти не цікавляться новинками наукової літератури, є дуже негативною рисою.

32,8 % – більшість респондентів – позитивно оцінюють асортимент наукової літератури у книжкових магазинах, 28,8 % миряться із існуючим станом речей, а 11,1 % висловлюють незадоволення ним.

Питання № 6 ми поділили на дві частини, що дали такі результати:

Таблиця 6

Питання 6. Якість та кількість виданих за останні кілька років навчальних посібників (точні науки):

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
хоча якість їх добра, та тиражі невеликі	57,3
задовольняють мене повністю	25,1
мене не задовольняє жоден із параметрів	17,6

На нашу думку, відповіді на цю частину запитання особливо точно відображають дійсність, оскільки ДІТ належить до технічних вищих навчальних закладів і студенти, які навчаються в ньому, проявляють підвищений попит саме на навчальні посібники з точних наук.

Отже, більша частина опитаних (57,3 %) погоджуються із думкою про добру якість цих посібників і водночас їх незначні тиражі. Пояснення цієї негативної тенденції у сучасному книговидавництві досить просте: література згаданої категорії не користується загальною популярністю, тому видання її у великій кількості є економічно нерентабельним.

25,1 % студентів задоволені якістю та кількістю виданих за останні роки посібників технічного напрямку, а 17,6 % висловлюють повне незадоволення названими параметрами.

Аналіз відповідей на другу частину запитання дав такі результати:

Таблиця 7

Питання 6. Якість та кількість виданих за останні кілька років навчальних посібників (гуманітарні науки):

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
задовольняють мене повністю	53,5
хоча якість їх добра, та тиражі невеликі	32,7
мене не задовольняє жоден із параметрів	13,8

Слід відзначити факт порівняно більшого рівня задоволення студентів навчальними посібниками з гуманітарних наук, ніж із точних. Згідно з отриманими даними, цей показник відрізняється у два рази. 53,5 % опитаних позитивно відгукуються про якість та кількість даних видань-новинок; скаржаться на недостатню кількість останніх 32,7 % респондентів, а 13,8 % їх не задоволені жодним із параметрів.

Інтереси молоді до періодики розподілилися таким чином:

Таблиця 8

Питання 7. Перерахуйте періодичні видання, які Ви найчастіше читаете.

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
-------------------	-------------------------

1. Не читаю.	25,2
2. Різноманітні видання.	12,47
3. «Футбол».	4,7
4. «Махім».	4,4
5. «Теленеделя», «Факти».	2,7
6. «Cosmopolitan».	2,3
7.«Корреспондент», «Mini», «Натали».	2
8. «PlayBoy».	1,7
9. «ХЗМ», «За рулем», «SMS».	1,3
10. «Добрые советы», «Молоко», «Придніпровська магістраль», «Дніпро вечірній», «Отдохни», «Единственная», «High Tech», «Men's Health».	1
11. «Бизнес», «Афіша», «Дом-2», «Игромания», «Со-та», «Компьютер», «Факты и Комментарии», «Червоний гірник», «Комсомольская правда», «Лиза», «Малыш», «EGO», «Cool».	0,7
12. «Український пенсіонер», «Ровесник», «ТюнингАвто», «Гламур», «Команда», «Сучасне життя», «Регіон», «Трудовые резервы», «Сигнал», «Мобільна тусовка», «Бухгалтерський облік в Україні», «Кур'єр», «Преспорт», «Спартак», «Фен-шуй», «Радіо», «Наука и жизнь», «2000», «Популярные ведомости», «Львівський залізничник», «Лица», «Особняк», «Тайная доктрина», «Вокруг света», «Фокус», «Телескоп», «Здоровье», «Вязание», «Сериал», «Креативное рукоделие», «Мой ребенок», «Залізничний транспорт», «Деньги», «Крокодил», «Київ», «Харків», «Таврія», «Истории из жизни», «Облік і аудит», «Донбасс», «Сім'я і дім», «Вісник», «Гудок», «Пресс-обзор», «Олександрійський тиждень», «Aviso», «Sexy», «TV-парк», «Viva», «Digest» (англ.), «GO».	0,33

Дуже прикро, що 25,2 % опитаних студентів як варіант відповіді зазначили, що не цікавляться жодними періодичними виданнями. Можливо, цей факт обумовлює відсутність активної участі певної частини молоді у суспільному житті. 12,47 % респондентів задовольнилися узагальненою відповіддю, не вказуючи конкретних назв газет та журналів. «Відзначилися» тут футбольні уболівальники – читачі журналу «Футбол» займають друге місце у рейтингу (4,7 %). Наступні дві позиції займають видання, що носять загальноінформативний характер.

Треба зазначити, що при переліченні у лівій колонці кількох найменувань це означає, що кожне з них має відсотковий рейтинг, що наведений справа. Тому сума всіх відсоткових показників – 100 %.

У пунктах 10, 11, 12 зазначені періодичні видання, що мають професійний («Бухгалтерський облік в Україні», «Львівський залізничник», «Придніпровська магістраль», «Облік і аудит»), суспільно-політичний («Пресс-

обзор», «Олександрійський тиждень», «Деньги», «Київ», «Харків», «Комсомольская правда», «Дніпро вечірній») характер. Значну частину займають тут видання, що стосуються хобі студентів («Комп'ютер», «Наука и жизнь», «Креативное рукоделие», «Сота», «High Tech», «Вокруг света», «Здоровье», «Фен-шуй», «Радіо»). Деякі студенти також цікавляться публікаціями іноземною мовою («Digest» (англ.)).

Коли ми поцікавились рівнем уваги, що приділяється студентами сучасній вітчизняній художній літературі, то отримали такі результати:

Таблиця 9

Питання 8. Чи цікавитеся Ви творами сучасних українських письменників та поетів?

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
про їх роботи я знаю, але не читав(ла)	49,5
інколи цікавлюсь	48
читаю їх твори досить часто	2,5

Згідно з цими даними, більша частина молоді (49,5 %) знає про головних сучасних діячів у сфері художньої літератури в Україні, але не цікавиться змістом їх творів. 48 % опитаних інколи читає такі публікації. Найменша частка тих, хто часто приділяє увагу названим творам. Ми гадаємо, що цей фактор є одним із визначальних у низькому рівні розвитку ринку сучасної української книги.

Останнє запитання нашої анкети дало такі результати:

Таблиця 10

Питання 9. Чи цікавитеся ви езотерикою (гадання, магія, гороскопи)?

Варіант відповіді	Відсотковий показник, %
ні, вона не привертає моєї уваги	49,2
зрідка купую такі видання	30
так	20,8

Тут відповіді розподіляються більш-менш рівномірно. Близько половини (49,2 %) опитаних підкреслюють відсутність будь-якого інтересу до езотеричних видань. Але значна частина студентів все ж не заперечує зацікавленості у ній (20,8 %). 30 % респондентів час від часу не нехтують можливістю отримати цікаву інформацію із подібних джерел.

Висновки:

Отже, у результаті проведення даного соціологічного дослідження підтвердилися більшість гіпотез, сформульованих нами на початку роботи.

Зокрема, як і припускали ми, підвищений інтерес проявляють молоді люди до всесвітньої мережі Інтернет як джерела інформування під час навчального процесу. Та при обробці отриманих даних було виявлено, що «старі» методи навчання також не втрачають популярності, а, навпаки, грають одну з головних ролей – необхідну інформацію у бібліотечних залах отримують більше половини студентів.

Російська мова є більш бажаною для респондентів.

Як ми і передбачали, більшість студентів не можуть дозволити собі значних витрат на друковані видання, тому обмежуються сумою 0-20 грн. щомісячно.

Досить несподіваним для нас був факт порівняно високої популярності художніх творів історичного, філософського і психологічного характеру, адже ми припускали високий рейтинг для творів про кохання. Але щодо детективів та фантастики наші сподівання виправдались.

Небезпідставними були наші підозри про незадоволення потреб студентів у навчальних посібниках технічного характеру.

Щодо періодики, то видання загальноінформативного, суспільно-політичного характеру дійсно виявилися досить популярними. Не останнє місце у цьому ряді займають газети та журнали, присвячені окремим хобі. Хоча досить неприємною новиною для нас було те, що значна частина студентства взагалі не цікавиться художніми творами та періодичними виданнями.

Також підтвердилася наша гіпотеза про малу популярність серед студентства художніх творів сучасних українських авторів. А категорія езотеричних видань, як бачимо зі статистичних даних, має як прибічників, так і противників.

Список використаної літератури:

1. Городяненко В. Г. Социологический практикум: Учебно-методическое пособие. – К.: Издательский центр «Академия», 1999. – 160 с.
2. Лисовский В. Т. Советское студенчество: Социологические очерки. – М.: Высш. шк., 1990. – 304 с.
3. Соціологія: Підручник / За загальною редакцією проф. В. П. Андрущенка, проф. М. І. Горлача. – Харків-Київ, 1998. – 624 с.

Керівник соціологічної групи
доц. Пономаренко І. Ю., члени групи
доц. Дешко Л. К., студенти 635 групи
Павленко З., Борисова Ю.

3. Навчання і робота – міф чи реальність?

(результати соціологічного опитування студентів ДПТУ)

У березні-квітні 2006 року в ДПТі було проведено соціологічне дослідження з вивчення думки студентів щодо питання поєднання роботи й навчання. В анкеті було сформульовано десять запитань, які, на думку дослідників, повинні були допомогти вирішити завдання дослідження.

При підготовці дослідження нами була вивчена література стосовно проведення соціологічних досліджень, що допомогла скласти програму дослідження, сформулювати мету й завдання, визначити предмет та об'єкт дослідження.

У роботі В. А. Ядова «Стратегія соціологічного дослідження» розглядаються теоретико-методичні підстави проблеми дослідження, кількісних та якісних методів збору й аналізу емпіричних даних: аналіз документів, спостереження, опитування, глибинні інтерв'ю, а також вимоги до організації теоретико-аналітичних і прикладних досліджень. Подається додаток польових документів, список літератури з методології емпіричного соціологічного дослідження.

У книзі «Як провести соціологічне дослідження?» описується, як скласти план і програму дослідження, за допомогою яких методів збирається соціологічна інформація, як здійснити обробку, аналіз й оформлення результатів дослідження.

У навчально-методичному посібнику В. Г. Городяненко «Соціологічний практикум» поданий матеріал, що характеризує зміст основних методів і процедур прикладного соціологічного дослідження. Посібник розкриває механізм трьох основних соціологічних методів: опитування (анкетування, інтерв'ювання), аналізу документів, спостереження, а також включає інструменти збору інформації (анкета, бланк інтерв'ю, макет телефонного опитування, методичні рекомендації з написання звіту про соціологічний практикум).

У книзі З. В. Тадевосяна «Соціологія: Навчальний посібник» розглядається розробка програми соціологічного дослідження, висування гіпотез, методи дослідження, соціологічний вимір, обробка й аналіз даних.

Також ми ознайомилися із книгою «Соціальна статистика» під ред. І. І. Єлесеєвої. Соціальна статистика являє собою один із найважливіших додатків статистичного методу. Вона дає кількісну характеристику структури суспільства, життя й діяльності людей, їхні взаємини з державою й правом, дозволяє виявити й виміряти основні закономірності в поведінці людей, у розподілі благ між ними.

У даній книзі розглядаються предмет, завдання, організація й методологія соціальної статистики, система показників, що характеризує рівень життя, соціальні процеси, тенденції еволюції особистості й родини.

Вихідним пунктом усякого дослідження є проблемна ситуація. При цьому можна виділити дві сторони проблеми: гносеологічну й предметну. Вони взаємозалежні. У найпростішому випадку це недостатня поінформованість про реальну соціальну ситуацію, внаслідок чого неможливо використати вже наявні знання для з'ясування й можливого регулювання соціальних процесів.

Соціальні проблеми істотно відрізняються за своєю масштабністю. Ступінь складності науково-пізнавальної проблеми залежить:

- а) від співвідносної складності об'єкта дослідження й отриманих про нього знань;
- б) від рівня зрілості суспільної потреби у проясненні ситуації й дозволу соціальних протиріч;
- в) від стану наукового й практичного знання у відповідній галузі.

Формулювання проблеми спричиняє вибір конкретного об'єкта дослідження, тобто того, на який спрямовано процес пізнання. Крім об'єкта виділяється предмет вивчення, або ті найбільш значимі із практичної чи теоретичної точки зору властивості, сторони, особливості об'єкта, які підлягають безпосередньому вивченню.

Гіпотеза – головний методологічний інструмент, що організує весь процес дослідження й підкоряє його суворій логіці. Логічна конструкція гіпотези являє собою умовно-категоричний умовивід «Якщо ..., то...». Перша частина висуває умову, а друга стверджує наслідок із цієї умови. Якщо дослідження не підтверджує наслідок, гіпотеза спростовується, але підтвердження дослідження не дає логічних підстав для вірогідності гіпотези. Підтвердження робить гіпотезу правдоподібною, імовірною. Звідси одна із принципів вимог доброї гіпотези: чим більше наслідків вона містить, тим більше ймовірно її підтвердження.

Вимоги до вибірки. Тип і способи вибірки прямо залежать від мети дослідження і його гіпотез. Чим конкретніша мета і чим ясніше сформульовані гіпотези, тим точніше буде вирішене питання про вибірку.

Вимоги до репрезентативності вибірки означають, що за виділеними параметрами (критеріями) склад обстежуваних повинен наближатися до відповідних пропорцій генеральної сукупності. Генеральну сукупність становлять всі одиниці певного в програмі об'єкта.

У нашому дослідженні генеральна сукупність становить 676 чоловік. Згідно з розрахунками В. І. Паніотто, обсяг вибірки повинен становити 245 чоловік. Ми опитали 254 особи, тобто наше дослідження відповідає вимозі обсягу вибірки, тому його можна вважати репрезентативним.

Опитування – незамінний прийом одержання інформації про суб'єктивний світ людей, їхніх нахили, мотиви діяльності, думки. Це майже універсальний метод дослідження. Мистецтво використання цього методу полягає в тому, щоб знати, про що саме запитувати, як опитувати, які задавати питання й, нарешті, як переконатися в тім, що можна вірити отриманим відповідям. Існують два більших класи дослідних методів: інтерв'ю й анкетні опитування. Анкетні питання класифікують насамперед за змістом й конструкцією питань, що задають. Так, напівзакриті анкети комбінують у собі як відкриті, так і закриті питання (із варіантами відповідей).

При проведенні опитувань треба пам'ятати, що з їхньою допомогою виявляються суб'єктивні думки й оцінки, які піддані коливанням, впливам умов опитування й інших обставин. Не можна розтягувати опитування на довгий час, тому що до кінця опитування можуть змінитися зовнішні обставини, а інформація про його проведення може передаватися опитуваними один одному з якимись коментарями, й ці судження впливатимуть на характер відповідей тих, хто пізніше потрапляє до складу респондентів.

Мета дослідження:

Метою даного дослідження є вивчення проблеми роботи під час навчання.

Завдання дослідження:

Зібрати якнайбільше інформації з даного питання за допомогою соціологічного опитування й виявити основні тенденції.

Об'єкт дослідження:

Студенти III-IV курсів факультетів ПЦБ, Е, ТК і МТ. Опитано 254 студентів.

Предмет дослідження:

Основні тенденції в проблемі поєднання роботи й навчання.

В анкеті поставлені запитання, які повинні були допомогти визначити причини, з яких студенти починають працювати під час навчання; на що витрачаються зароблені гроші; з'ясувати думку, на якому курсі студент може поєднувати роботу й навчання; з'ясувати, в якій сфері діяльності працюють студенти і яку суму становить їхня заробітна плата; які проблеми виникають у працюючого студента.

Гіпотеза:

Ми припускаємо, що студенти починають поєднувати роботу й навчання на III курсі, працюють в основному в сфері послуг (охорона, офіціанти) і торговельній сфері (промоутери, касири, продавці-консультанти). Середня заробітна плата становить 500 грн. Основні проблеми, що виникають у працюючого студента – це нестача часу й проблеми з навчанням.

(Гіпотезу формулюють студенти, що проводили опитування).

Аналіз:

В Україні на сьогоднішній день склалася така економічна ситуація, що більшість студентів змушені працювати й, на жаль, на шкоду навчанню. Пов'язано це з тим, що держава не здатна забезпечити безкоштовну вищу освіту для всіх, нормальні умови проживання, а також гарантію працевлаштування після закінчення навчання. Робота під час навчання приносить багато проблем, від неуспішності й перевтоми до проблем оплати праці, непевності в роботодавцях і невіри у свої сили.

У нашій анкеті поставлене таке перше питання: «Чому, на ваш погляд, студенти починають працювати під час навчання в університеті?».

Таблиця № 1

Варіант відповіді	Відсоток, %*
нестача коштів	60,24
бажання бути незалежними від батьків	38,19
прагнення якомога раніше почати працювати й зробити кар'єру	14,17

(*сума відповідей не складе 100 %, тому що студентам було запропоновано вибрати кілька варіантів відповідей)

Із цього виходить, що більшість опитаних студентів відчуває нестачу коштів, що й змушує їх працювати, поєднуючи роботу з навчанням. Це свідчить про те, що стипендії й грошей, які дають батьки, недостатньо для задоволення всіх потреб і запитів студентів (здорове харчування, купівля одягу, витрати на відпочинок і розваги).

Відповідь «бажання бути незалежними від батьків» посіла друге місце, набравши 38,19 %. Тобто багато студентів вважають, що у вищому навчальному закладі вони починають доросле самостійне життя й повинні забезпечувати себе самі. Тому намагаються поєднувати роботу з навчанням.

14,17 % опитаних студентів вибрали варіант «прагнення якомога раніше почати працювати й зробити кар'єру», із чого можна зробити висновок, що певна частина студентів замислюється над майбутньою кар'єрою, для чого потрібен досвід роботи, і хоче почати працювати якомога раніше.

Починаючи працювати під час навчання в університеті, студент переслідує певну мету: думає витратити зароблені гроші на харчування, розваги або допомогу батькам. Ми вирішили з'ясувати, на що саме витрачаються зароблені гроші.

«Як, по Вашому, витрачаються зароблені гроші?» У нашому дослідженні відповіді на це питання виявилися такими:

Таблиця № 2

Варіант відповіді	Відсоток, % *
на розваги	57,1
на придбання модних речей	48,0
на якісне харчування	35,0

(*сума відповідей не складе 100 %, тому що студентам було запропоновано вибрати кілька варіантів відповідей)

Більшість відповідей набрав варіант «на розваги» (57,1 %). Це свідчить про те, що студенти починають працювати для того, щоб мати гроші для проведення дозвілля, тобто свого вільного часу так, як вони хочуть.

На другому місці варіант «на придбання модних речей» (48,0 %). Цей варіант перебуває на другому місці в силу того, що більшість опитаних – дівчата, які відповідно витрачають зароблені гроші на купівлю одягу, взуття, косметики.

Третій варіант «на якісне харчування» склав 35,0 % усіх відповідей. Це пов'язано з тим, що робота забирає занадто багато часу, і його не залишається на харчування якісними продуктами. Тому виникає парадокс: якщо гроші заробляються на якісне харчування, то витрачаються вони не на це. Виникає питання, на що ж тоді витрачаються гроші? На це питання можна дати відповідь, виходячи з власних варіантів відповідей опитаних. Найпоширенішими є такі:

- на навчання (оплата контракту на навчання);
- на подарунки;

- на покупку мобільного телефона або комп'ютера;
- на дівчину.

Наступне питання нашої анкети: «Як Ви ставитеся до проблеми роботи під час навчання в університеті?»

Таблиця № 3

Варіант відповіді	Відсоток, % *
робота змушує студента більш ощадливо розподіляти час	53,9
робота заважає навчанню	35,0
робота дозволяє студентів відчувати себе дорослим	16,9

(*сума відповідей не складе 100 %, тому що студентам було запропоновано вибрати кілька варіантів відповідей)

Більшість відповідей набрав варіант «робота змушує студента більш ощадливо розподіляти час» – 53,9 %. Це свідчить про те, що робота робить студента більш дисциплінованим, привчає до планування свого робочого дня, тижня.

35 % опитаних погодилися з тим, що робота заважає навчанню. Можна зробити висновок, що в працюючого студента частіше виникають проблеми з навчанням. Це судження підтверджує відповідь на питання № 10 «Які проблеми виникають у працюючого студента?». Тобто робота практично завжди перешкоджає навчанню.

16,9 % студентів відповіли, що робота дозволяє студентів відчувати себе дорослим. Це свідчить про те, що більшість студентів влаштовуються на роботу для самоствердження, а не через необхідність.

Як свій варіант відповіді був такий: «коли нудно, робота навіть корисна». Тобто деякі студенти мають стільки вільного часу, що влаштовуються на роботу.

Особливо важливим, на наш погляд, є питання вибору оптимального часу (курсу), коли можна намагатися поєднувати два несумісних, на перший погляд, заняття. Нами було запропоноване питання: «Як ви вважаєте, на якому курсі студент може намагатися поєднувати роботу й навчання?». Відповіді на дане питання розподілилися в такий спосіб:

Таблиця № 4

Варіант відповіді	Відсоток, % *
3 курс	32,7
4 курс	28,7
2 курс	20,9
5 курс	12,2
1 курс	11,4
будь-який	3,5

(*сума відповідей не складе 100 %, тому що студентам було запропоновано вибрати кілька варіантів відповідей)

32,7 % опитаних студентів відповіли, що оптимальним для початку роботи є третій курс. Це пов'язано з тим, що перші два курси вважаються найскладнішими, оскільки студент адаптується до всього нового у процесі навчання в університеті. А починаючи із третього йому вже легше буде поєднувати роботу й навчання. На четвертому курсі поєднувати роботу з навчанням вважають за можливе 28,7 % опитаних студентів.

Поєднувати роботу й навчання, починаючи із другого курсу, вважають за можливе 20,9 % студентів.

Приблизно однакову кількість набрали варіанти «на першому» й «на п'ятому» курсі. Працювати на п'ятому курсі, на наш погляд, повинні всі, тому що є і час, і можливість.

Але майже всі опитані студенти вважають, що те, на якому курсі починати поєднувати роботу й навчання, залежить від студента та його успішності.

Наступне питання нашої анкети: «Багато хто з оточуючих Вас студентів працюють?»

Таблиця № 5

Варіант відповіді	Відсоток, %
так	66,5
немає	33,5

Позитивну відповідь на це питання дали 66,5 % опитаних студентів. Але все-таки 33,5 % студентів дали негативну відповідь. Тому, з огляду на те, що більшість студентів на факультеті знайомі один з одним, можна зробити висновки, що приблизно 50 % студентів працюють.

Дуже важливим питанням є сфера діяльності, у якій працюють студенти. Нами було запропоноване питання: «У якому виді діяльності працюють знайомі Вам студенти?»

Оскільки це питання є відкритим, то при обробці анкетних даних ми стикнулися з величезною кількістю варіантів відповідей, які були розбиті на такі групи:

- торгівля (промоутери, продавці-консультанти, касири, мерчендайзери, розповсюджувачі косметики) – 38,2 %;
- сфера послуг (перукар, охоронець, офіціант, кур'єр, диспетчер) – 22,7 %;
- будівництво (різнороби, робітники на будівництві) – 9,8 %;
- робота на виборах (політагітатор, розклеювач афіш) – 5,5 %.

Практично всі ці професії не вимагають особливих навичок або вмінь. Але заробітна плата, судячи з відповідей на сьоме питання, становить приблизно 500-650 гривень.

25,2 % опитаних студентів вважають, що їхні знайомі працюють промоутерами. В основному промоутерами влаштовуються дівчата, які становлять

більшість опитаних. Тому цей варіант відповіді набрав найбільшу кількість відсотків.

13 % студентів працює в сфері торгівлі. Робітниками на будівництві працюють 9,8 % знайомих студентів. 8,3 % набрав варіант «охоронець». В основному на таку роботу влаштовуються хлопці.

5,5 % знайомих опитаних студентів працювали політагітаторами, розклеювачами афіш, спостерігачами. Це обумовлено тим, що недавно проходили вибори.

«Скільки в середньому заробляють на місяць знайомі Вам студенти?»

Варіантів відповіді на це питання було багато, але всіх їх можна об'єднати в такі категорії:

- 200-450 грн., 37,6 %;
- 450-600 грн., 23,5 %;
- 600-800 грн., 21,6 %;
- більше 800 грн., 17,3 %.

Розмір зарплати залежить від тривалості роботи, її виду. Так, за одну промоакцію, що триває 3 тижні, можна заробити близько 400 гривень. Працюючи ж продавцем-консультантом, можна одержувати на місяць 800 гривень.

Можна зробити висновок, що сума у 200 гривень є тим мінімумом, що необхідний студентові крім тих грошей, які йому дають батьки.

Наступне запропоноване студентам питання: «Ви працюєте? Якщо так, то ким?»

Таблиця №6

Варіант відповіді	Відсоток, %
так	31,1
ні	68,9

Позитивну відповідь на першу частину питання дали 31,1 % респондентів. А 68,9 % відповіли негативно. Аналізуючи це питання й питання № 5, виникає парадокс: більшість знайомих студентів працюють, але в той же час працює тільки третина опитаних. Тому можна зробити висновок, що або студенти не зрозуміли восьме питання, або перебільшили кількість працюючих знайомих.

Оскільки питання закрите, то варіантів відповідей на другу частину питання було дуже багато. Але вони практично збігаються з варіантами відповідей на питання № 6. Тобто можна сказати, що студенти влаштовуються на роботу, що не вимагає спеціальних знань. Робочий день становить приблизно 4-5 годин.

Із відповідей на питання «Чи задоволені Ви своєю роботою? Що вона Вам дає?» можна зробити наступні висновки.

Дане питання, як і попереднє, закрите, тому варіантів відповідей була майже така ж кількість, як і опитаних студентів. Але все-таки деякі тенденції по факультетах у загальному простежуються.

Багато хто з опитаних (приблизно 35 %) не задоволені своєю роботою, але в той же час усвідомлюють, що вона дає їм необхідні гроші. Тобто багато студентів ідуть працювати лише заради заробітку й погоджуються на більш-менш підходящу роботу, будучи не дуже вимогливими до самої роботи.

У той же час більша частина студентів (приблизно 40 %) залишилися задоволені своєю роботою, тому що вона дає їм не тільки заробіток, але й досвід спілкування з різними людьми, досвід роботи, опанування якою-небудь професією, крім тієї, котру вони опановують в університеті. Також потрібно відзначити, що багато хто з опитаних хоче якомога раніше знайти фінансову незалежність від батьків, допомагати їм.

Плакати в Німеччині говорять: «Якщо Ви робите дві справи одночасно, знайте – кожна з них Ви робите погано!». Тобто при поєднанні роботи з навчанням або робота буде заважати навчанню, або навчання роботі. До того ж з'являються інші проблеми. Про проблеми працюючих студентів ми спробували довідатися з відповідей на питання «Які проблеми виникають у працюючого студента?»

Це питання є логічним завершенням нашої анкети. Також воно тісно пов'язане з попереднім, оскільки робота приносить не тільки вигоду, але й певні труднощі.

Приблизно однакова кількість опитаних відзначають варіанти «нестача часу» й «неуспішність у навчанні». Другий варіант фактично є наслідком першого: нестача часу викликає неуспішність у навчанні. Тому можна зробити висновок, що студентів важко поєднувати роботу й навчання, і практично завжди робота йде на шкоду навчанню. Це є головною проблемою й тенденцією даного соціологічного опитування. Гіпотеза підтвердилася.

Другою за значенням проблемою є недосипання, утом, недоїдання і, як наслідок, погіршення здоров'я. У цьому полягає парадокс, оскільки багато з хто з опитаних студентів (35 %) відповіли, що витрачають зароблені гроші на якісне харчування, але в той же час вони просто не встигають поїсти у перервах між навчанням і роботою.

Ми вважаємо, що з результатами даного дослідження корисно буде ознайомити студентів для того, щоб вони задумалися над доцільністю поєднання навчання й роботи.

Ми також вважаємо, що результати даного дослідження допоможуть деканатам, викладачам і кураторам груп більше довідатися про студента й ефективніше проводити виховну роботу з ними.

Література:

1. В. А. Отрут. Стратегия социологического исследования. – М.: Добросвет,

2003.

2. Как провести социологическое исследование. – М.: Политиздат, 1990.
3. Социальная статистика / под ред. И. И. Елесеевой. – М., 2006.
4. Соціологія: Курс лекцій / під ред. В. М. Пічи. – К., 2002.

Керівник соціологічної групи
доц. Пономаренко І. Ю.,
члени групи – студенти 645 групи
Байлюк Ю. В., Лещинська А. Л.,
Попсуєва О. В., Басара А. В.